

Uchwała Nr XVII/173/2015
Rady Miasta Starogard Gdański
z dnia 21 grudnia 2015 r.

w sprawie ustalenia Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Miejskiej Starogard Gdański na 2016 rok.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2015 r. poz. 1515), art. 4¹ ust. 1, 2 i 5 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2015 r. poz. 1286 z późniejszymi zmianami) **uchwała** się, co następuje:

§ 1

Ustala się Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Miejskiej Starogard Gdański na 2016 r., stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Starogard Gdański.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia, z mocą obowiązującą od dnia 1 stycznia 2016 r.

Przewodniczący Rady Miasta
Starogard Gdański

Jarosław Czyżewski

Uzasadnienie

Na podstawie ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2015 r. poz. 1286 z późniejszymi zmianami) prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracji społecznej osób uzależnionych od alkoholu należy do zadań własnych gminy, a realizowane jest w postaci rocznego gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych uchwalanego corocznie przez radę gminy.

Środki pochodzące z opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych, zgodnie z brzmieniem art. 18² ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2015 r. poz. 1286 z późniejszymi zmianami), mogą być wykorzystywane wyłącznie na realizację gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, w tym m.in. udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe; pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie oraz programów, o których mowa w ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii.

W bieżącym roku Gmina Miejska przeprowadziła lokalną diagnozę problemów społecznych w formie badania pn. „Alkohol – Narkotyki _ Przemoc” wśród uczniów klas: VI szkół podstawowych z terenu Starogardu Gdańskiego, II szkół gimnazjalnych z terenu Starogardu Gdańskiego oraz I ponadgimnazjalnych.

Wyniki diagnozy wykorzystano do tworzenia Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Miejskiej Starogard Gdański na 2016 r.

Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Miejskiej Starogard Gdański na 2016 r. jest kontynuacją działań podjętych w latach poprzednich, wypracowanych w wyniku współpracy środowisk wspierających rodziny, środowisk abstynenckich, zgodnych z Rekomendacją do realizowania i finansowania gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2016 roku opracowaną przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Planowane środki w budżecie miasta na realizację programu w 2016 r. wynoszą 1.100.000,00 zł.

Projekt Uchwały Rady Miasta Starogard Gdański w sprawie ustalenia Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na 2015 r. poddano konsultacjom społecznym zgodnie z Uchwałą Nr LXII/539/2010 Rady Miasta Starogard Gdański z dnia 29 września 2010 r. w sprawie określenia sposobu konsultowania projektów aktów normatywnych z organizacjami pozarządowymi i podmiotami, o których mowa w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego Nr 138, poz. 2694).

Do projektu uchwały nie wpłynęły żadne uwagi.

Starogard Gdański, grudzień 2015 r.

Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Miejskiej Starogard Gdański na 2016 rok

Wprowadzenie

Na mocy art. 21 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2015 r. poz. 1286 z późniejszymi zmianami) bezpłatne leczenie osób uzależnionych od alkoholu odbywa się w podmiotach leczniczych wykonujących działalność leczniczą w formie świadczenia stacjonarnego i całodobowego oraz ambulatoryjnego.

Nadużywanie alkoholu przez jednego z członków rodziny destabilizuje funkcjonowanie całego systemu rodzinnego, rodzi poważne problemy i jest przyczyną cierpienia dorosłych i dzieci. Konsekwencją życia z partnerem nadużywającym alkoholu może być tzw. współuzależnienie. Osoby współuzależnione traktowane są jako druga, równie ważna jak osoby uzależnione, grupa pacjentów placówek leczenia uzależnienia.

Z danych uzyskanych z Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej Centrum Zdrowia Psychicznego i Leczenia Uzależnień w Starogardzie Gdańskim wynika, że w okresie od stycznia do końca września 2015 r.:

- w poradni terapii uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu udzielono 11.117 porad specjalistycznych, w tym: 5.768 osobom uzależnionym od alkoholu, 4.651 osobom współuzależnionym oraz 698 dzieciom i młodzieży,
- w poradni terapii uzależnienia od substancji psychoaktywnych udzielono 471 porad specjalistycznych, w tym: 407 osobom uzależnionym od środków odurzających i 64 rodzinom osób nadużywających środki odurzające.

W ramach zleconego przez Gminę Miejską Starogard Gdański zadania SPZOZ Centrum Zdrowia Psychicznego i Leczenia Uzależnień w Starogardzie Gdańskim (wcześniej SPZOZ Przychodnia Leczenia Uzależnień) realizował zadanie pn. „Przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym” i w okresie od lutego do końca września 2015 r. zrealizował:

- maratony terapeutyczne dla osób uzależnionych – 7 maratonów, w których wzięło udział 55 osób,
- maratony terapeutyczne dla członków rodzin osób uzależnionych – 9 maratonów, w których wzięło udział 95 osób,
- maratony terapeutyczne dla osób wywodzących się z domów dysfunkcyjnych – 7 maratonów, w których wzięły udział 82 osoby,
- zajęcia socjoterapeutyczne dla dzieci z rodzin alkoholowych – 28 zajęć, w których wzięły udział 54 osoby,
- zajęcia informacyjno-edukacyjne dla dzieci i młodzieży z zakresu problematyki uzależnień oraz przemocy w formie warsztatów s potkań informacyjnych realizowanych w szkołach gimnazjalnych - 17 zajęć, w których wzięło udział 305 osób,

oraz udzieliło: pomocy terapeutycznej (33 zajęć, skorzystały 82 osoby); konsultacji psychologicznych i terapeutycznych (868, skorzystało 286 osób); porad psychiatrycznych (52, skorzystały 52 osoby); porad prawnych (107, skorzystały 24 osoby) osobom doświadczającym przemocy w rodzinie.

W ramach zadań realizowanych dla Gminy Miejskiej Starogard Gdański Szpital dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gdańskim przeprowadził zajęcia terapeutyczne dla pacjentów Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gdańskim uzależnionych od alkoholu i ich rodzin – mieszkańców Gminy Miejskiej Starogard Gdański. W ramach zajęć, w okresie od lutego do końca września 2015 r., przeprowadzono:

- spotkania dla rodzin alkoholików, których celem było przedstawienie problemu alkoholowego jako problemu całej rodziny; dostarczenie podstawowych informacji dotyczących uzależnienia

i współzależnienia oraz możliwości pomocy; motywowanie członków rodzin osób uzależnionych do szukania pomocy dla siebie w poradniach odwykowych – 24 godziny, w których wzięły udział 43 osoby,

- treningi zapobiegania nawrotom picia, których celem było przygotowanie pacjentów do skutecznego radzenia sobie z sytuacjami zagrażającymi trzeźwieniu; motywowanie ich do kontynuowania leczenia w poradniach odwykowych i ruchu AA; przygotowanie do zapobiegania nawrotom choroby alkoholowej; udzielenie pomocy osobom, które doświadczyły nawrotu w powrocie do trzeźwienia – 84 godziny, w których wzięło udział 12 osób,
- treningi konstruktywnych „Odmawianie picia”, których celem było rozpoznawanie sytuacji zagrażających trzeźwieniu; nauka i doskonalenie umiejętności skutecznego odmawiania picia; rozwijanie umiejętności interpersonalnych – 78 godzin, w których wzięło udział 18 osób.

Zespół Interdyscyplinarny do końca września 2015 r. odbył 13 spotkań; przyjął 66 „Niebieskich Kart”; podjął działania w 66 sprawach; powołał 60 grup roboczych w celu monitorowania sytuacji, udzielania wsparcia, wskazywania możliwości rozwiązywania problemów osobom i rodzinom, u których występuje przemoc.

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, na której spoczywa obowiązek podejmowania czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu, złożyła do Sądu Rejonowego w Starogardzie Gdańskim 12 wniosków o wszczęcie postępowania i wydanie postanowienia o zobowiązaniu do leczenia odwykowego. Do końca września 2015 r. biegli - psycholog i psychiatra - przebadali i wydali 11 osobom opinie w przedmiocie uzależnienia od alkoholu.

Gmina Miejska Starogard Gdański zawarła umowę z Pomorskim Oddziałem Okręgowym Polskiego Czerwonego Krzyża w Gdańsku na prowadzenie Punktu Interwencji Kryzysowej w Starogardzie Gdańskim, filii Centrum Interwencji Kryzysowej PCK w Gdańsku w okresie od 2 marca 2015 r. do 18 grudnia 2015 r. W ramach działalności Punktu prowadzone są działania skierowane do mieszkańców miasta Starogard Gdański w zakresie interwencji kryzysowej, pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem oraz pomocy osobom i rodzinom doświadczającym przemocy w rodzinie. Do końca września br. w PIK przyjęto: 193 zgłoszenia telefoniczne, w tym 53 dot. przestępstw m.in. przemocy domowej; 266 zgłoszeń osobistych, w tym 94 dot. przestępstw m.in. przemocy domowej; założono 69 kart klienta.

Na terenie naszego miasta działa Punkt Konsultacyjny dla Młodzieży Uzależnionej. W ramach działalności Punktu w starogardzkich szkołach prowadzone są działania profilaktyczne dotyczące problematyki uzależnień od substancji psychoaktywnych i uzależnień niechemicznych, a w siedzibie Punktu działania terapeutyczne i readaptacyjne dla mieszkańców Starogardu Gdańskiego. W okresie od lutego do końca września br. w Punkcie:

- udzielono 289 konsultacji bezpośrednich i 168 konsultacji telefonicznych,
- podjęto 140 działań profilaktycznych, 184 działania informacyjne i 25 działań readaptacyjnych.

Wyniki diagnozy problemów społecznych pn. „Alkohol – Narkotyki – Przemoc” w starogardzkich szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych.

Analiza wyników przeprowadzonych badań ankietowych pozwala stwierdzić, że w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych czy narkotykowych w naszym mieście należy zwrócić szczególną uwagę na środowisko szkolne. Niemalże odsetek badanej młodzieży deklaruje osobiste spożywanie alkoholu i narkotyków, a ich deklaracje dotyczące znajomości biorących i pijących rówieśników również zdają się wskazywać, że nie są to zjawiska marginalne w środowisku szkolnym. Niezbędne, więc wydaje się wzmożenie działań profilaktycznych ukierunkowanych na dzieci i młodzież miejskich szkół. Również problem przemocy domowej czy rówieśniczej w szkole wymaga podjęcia działań profilaktycznych. Ważne, by rozwijać u uczniów inne, niż użycie przemocy, sposoby radzenia sobie w sytuacjach konfliktu.

W realizację projektów skupiających się na profilaktyce problemów alkoholowych i narkotykowych, ukierunkowanych na dzieci i młodzież w mieście, warto włączyć rodziców uczniów. Koniecznością jest kształtowanie kompetencji młodych ludzi w zakresie właściwych postaw wobec alkoholu, papierosów i

narkotyków, a także kompetencji psychologicznych i osobowościowych, bowiem w badanym mieście młodzi ludzie próbują tych substancji zarówno z własnej inicjatywy, jak i ulegają presji znajomych.

Wyniki diagnozy i informacje uzyskane od dotychczasowych realizatorów Programu uzasadniają konieczność zarówno kontynuacji sprawdzonych form profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień, jak też szukania nowych form wsparcia osób znajdujących się w kryzysie oraz instytucji i podmiotów realizujących tę trudną, ale bardzo ważną społecznie działalność.

CEL GLOBALNY

Zapobieganie powstawaniu nowych oraz zmniejszanie rozmiarów aktualnie istniejących problemów dotyczących uzależnień od alkoholu, innych środków psychoaktywnych oraz uzależnień niechemicznych na terenie Gminy Miejskiej Starogard Gdański.

CELE SZCZEGÓŁOWE

1. Zmniejszenie rozmiarów indywidualnych szkód występujących u osób uzależnionych od alkoholu, innych środków psychoaktywnych oraz uzależnień niechemicznych.
2. Poprawa stabilności i bezpieczeństwa środowiska rodzinnego.
3. Wspieranie działań służących rozwiązywaniu problemów uzależnień.
4. Promowanie postaw i umiejętności ważnych dla zdrowia i trzeźwości, zapobieganie zjawiskom wykluczenia społecznego, profilaktyka uzależnień.
5. Zmniejszenie naruszeń prawa na rynku alkoholowym w zakresie obrotu i spożywania alkoholu.

ZADANIA PROGRAMU

I. Działania profilaktyczne, edukacyjne i informacyjne

1. Realizowanie programów i kampanii profilaktycznych, zajęć socjoterapeutycznych, terapeutycznych, psychoedukacyjnych i programów prozdrowotnych na terenie szkół, przedszkoli i innych placówek oświatowo-wychowawczych, poprzez :
 - 1) wykorzystanie programów Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i innych instytucji zajmujących się m.in. profilaktyką alkoholową,
 - 2) programy autorskie dla dzieci i młodzieży, nauczycieli i innych grup zawodowych,
 - 3) innowacje pedagogiczne w zakresie profilaktyki uzależnień realizowane w przedszkolach i szkołach,
 - 4) turnusy terapeutyczne, profilaktyczno-wychowawcze dla dzieci z rodzin dysfunkcyjnych,
 - 5) zajęcia psychoedukacyjne podnoszące umiejętności wychowawcze rodziców,
 - 6) zajęcia o charakterze sportowym dla dzieci i młodzieży jako działania wspomagające profilaktykę.
2. Realizowanie zajęć informacyjno-edukacyjnych dla dzieci, młodzieży, nauczycieli, pedagogów i innych grup zawodowych z zakresu problematyki uzależnień oraz przemocy w formie warsztatów, spotkań informacyjnych, zajęć edukacyjnych i spektakli.
3. Promowanie zdrowego stylu życia, wolnego od uzależnień, poprzez:
 - 1) zajęcia warsztatowe, szczególnie dla młodzieży, dotyczące:
 - a) radzenia sobie ze stresem i agresją,
 - b) zwiększania świadomości w zakresie skutków używania alkoholu i innych substancji psychoaktywnych,
 - c) poprawiania umiejętności radzenia sobie w sytuacjach trudnych bez sięgania po środki uzależniające,
 - d) poprawiania relacji w grupie oraz relacji dorosły - dziecko,
 - 2) aktywne formy wykorzystania zainteresowań i pasji,
 - 3) aktywne formy zagospodarowania czasu wolnego, w tym wypoczynek dzieci i młodzieży z elementami profilaktyki.

4. Wspieranie programów i przedsięwzięć profilaktycznych opracowanych i realizowanych przez młodzież i skierowanych do grup rówieśniczych.
5. Podejmowanie działań edukacyjnych skierowanych do sprzedawców napojów alkoholowych.
6. Prowadzenie kontroli punktów sprzedaży napojów alkoholowych.
7. Organizowanie i dofinansowanie szkoleń, kursów i warsztatów specjalistycznych dla nauczycieli, lekarzy rodzinnych i przedstawicieli innych grup zawodowych w zakresie problematyki uzależnień oraz w zakresie problemów przemocy.
8. Wspieranie działań mających na celu zapobieganie wykluczeniu społecznemu z powodu problemów alkoholowych, uzależnień i przemocy.
9. Prowadzenie lokalnych działań informacyjnych i edukacyjnych na tematy związane z profilaktyką uzależnień i kompleksowej pomocy udzielanej osobom znajdującym się w kryzysie.
10. Organizowanie lokalnych kampanii i włączanie się w regionalne kampanie oraz realizacja innych kompleksowych działań informacyjno-edukacyjnych związanych z przeciwdziałaniem nietrzeźwości na drogach.
11. Inicjowanie działań korekcyjno-edukacyjnych skierowanych do sprawców przemocy.
12. Monitorowanie skali zagrożeń i problemów wynikających z używania alkoholu, substancji psychoaktywnych, uzależnień niechemicznych.

II. Działania na rzecz rozwiązywania problemów alkoholowych

1. Działania dotyczące pomocy osobom uzależnionym od alkoholu zmierzające do zwiększenia dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej, poprzez:
 - 1) zajęcia terapeutyczne dla pacjentów uzależnionych od alkoholu i ich rodzin prowadzonych w dni ustawowo wolne od pracy,
 - 2) zajęcia i programy zdrowotne dla osób uzależnionych, współuzależnionych lub wywodzących się z dysfunkcyjnych rodzin,
 - 3) szkolenia i kursy specjalistyczne dla pracowników lecznictwa odwykowego, podnoszących kwalifikacje w zakresie pracy z osobami uzależnionymi, współuzależnionymi oraz ofiarami przemocy w rodzinie,
 - 4) zajęcia terapeutyczne dla młodzieży uzależnionej od alkoholu i innych środków psychoaktywnych.
2. Udzielanie pomocy psychologicznej, terapeutycznej, medycznej i prawnej osobom uzależnionym i ich rodzinom oraz osobom znajdującym się w sytuacjach kryzysowych, poprzez:
 - 1) specjalistyczną pomoc terapeutyczną dla członków rodzin,
 - 2) zajęcia dla osób współuzależnionych,
 - 3) działania i czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu, która w związku z nadużywaniem alkoholu powoduje rozpad życia rodzinnego, demoralizuje małoletnich, uchyla się od pracy oraz systematycznie zakłóca spokój lub porządek publiczny obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu,
 - 4) kierowanie do sądu wniosków o wszczęcie postępowania w sprawie zastosowania obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu,
 - 5) działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Zespołu Interdyscyplinarnego oraz innych placówek i instytucji w ramach realizacji procedury „Niebieska Karta”,
 - 6) współpracę międzyinstytucjonalną w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych.
3. Objęcie specjalistyczną pomocą terapeutyczną osób wywodzących się z rodzin alkoholowych i rodzin dysfunkcyjnych, poprzez:
 - 1) specjalistyczną pomoc terapeutyczną dla osób wywodzących się ze środowisk dysfunkcyjnych,
 - 2) zapewnienie dostępności do pomocy psychologicznej.
4. Doskonalenie i podnoszenie kwalifikacji:

- 1) członków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Pełnomocnika Prezydenta ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Uzależnień, członków Zespołu Interdyscyplinarnego i grup roboczych poprzez organizację i finansowanie udziału w konferencjach, szkoleniach, kursach i warsztatach oraz związanych z tym kosztów,
- 2) osób i służb przeciwdziałających przemocy poprzez organizowanie specjalistycznych szkoleń i udział w szkoleniach, konferencjach dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie, specyfiki i zasad kontaktu z ofiarą lub sprawcą przemocy.
5. Adaptacja pomieszczeń/obiektów na potrzeby realizacji zadań wynikających z programu, w celu podniesienia jakości i standardów oraz poszerzenia oferty skierowanej do mieszkańców Starogardu Gdańskiego.

III. Partnerzy Programu

Koordinację realizacji Programu prowadzi Prezydent Miasta Starogard Gdański poprzez Pełnomocnika ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Uzależnień we współpracy lub na zasadach odrębnie określonych z instytucjami, podmiotami gospodarczymi, placówkami oraz organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2014 r. poz. 1118 z późniejszymi zmianami).

IV. Monitoring i ewaluacja Programu

1. Monitorowanie realizacji Programu odbywa się poprzez:
 - 1) bieżące kontrole,
 - 2) udział pracowników Urzędu Miasta Starogard Gdański w zleconych wydarzeniach,
 - 3) sprawozdania ze zleconych zadań,
 - 4) ankiety uczestników zajęć,
 - 5) oceny supervisorów.
2. Podstawą ewaluacji programu są działania określone w pkt 1. Kompleksową ocenę realizacji programu za dany rok przekaże Radzie Miasta Starogard Gdański Prezydent Miasta wraz z projektem programu na rok 2016.

ZASADY WYNAGRADZANIA CZŁONKÓW GMINNEJ KOMISJI ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH

1. Członkom Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych zwanej dalej „Komisją” za udział w jej pracach przysługuje wynagrodzenie.
2. Wynagrodzenie członków Komisji, z wyłączeniem jej sekretarza, ustala się w wysokości 100,00 zł (słownie: sto złotych) za każdorazowe uczestnictwo w pracach Komisji i jej posiedzeniach.
3. Wynagrodzenie sekretarza Komisji ustala się w wysokości 920,00 zł (słownie: dziewięćset dwadzieścia złotych) miesięcznie.
4. Podstawą wynagrodzenia dla sekretarza i członków Komisji będą konkretne zadania związane z koordynacją i wykonywaniem zadań określonych w art. 4¹ ust. 2 i 3 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, w Gminnym Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz uczestnictwo w posiedzeniach Komisji.
5. Wynagrodzenie, o którym mowa w pkt. 2 i 3, będzie wypłacane w ramach umów cywilnoprawnych zawieranych przez Prezydenta Miasta Starogardu Gdańskiego.

FINANSOWANIE PROGRAMU

1. Prognozowane środki w budżecie Gminy Miejskiej Starogard Gdański na realizację programu w 2016 r. wynoszą 1.100.000,00 zł; środki te zawierają kwotę wnikającą z umów wieloletnich oraz wydatki majątkowe.

2. Środki finansowe z 2015 r.: pochodzące z wpłat gmin z tytułu współpracy z Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Starogardzie Gdańskim w zakresie rozpatrywania wniosków o zobowiązanie do leczenia odwykowego; pochodzące z opłat za korzystanie z wydanych zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych; niewykorzystane na realizację Programu.
3. Środki finansowe będące w dyspozycji realizatorów programu.